

KOSOVO, TAJANSTVENI POJAM U SVETSKOJ ŠTAMPI

Alberto BOBIJO

Italijanski slučaj: pitanje nedodirljive vojne misije i nepoznavanje istorije Balkana. Obećanja i iluzije međunarodne zajednice, ćutanje medija. Problem Mitrovice kao paradigma greške

S

AM POJAM KOSOVO I DANAS JE POLITIČKI NEODREĐEN.

Ono nema suverenitet, privremeno je pod međunarodnom upravom i niko ne može da predvidi njegovu budućnost, a da ne upotrebi reč "iluzija" ili pridev "nemoguć". Koliko prostora novine i televizija posvećuju pitanju definisanja statusa Kosova? Koliko nastoje da istaknu važne faktore i moguća rešenja ovog gorućeg problema u srcu Evrope? Veoma malo ili gotovo nimalo, barem kada je reč o italijanskoj štampi. Potpuno je u pravu najpoznatiji kosovski novinar i vrsni poznavalac političkih prilika Veton Suroi kada ocenjuje da Kosovo sve više liči na džinovsku nevladinu organizaciju. Takav odnos prema Kosovu ima i italijanska štampa. Svakako, postoje razlozi što je Kosovo palo u zaborav i što se ta regija tretira kao NVO, no ti razlozi nisu uvek časni.

Italija na Kosovu ima vojni kontigent. Misija KFOR-a suštinski se razlikuje od međunarodne uprave koja je poverena UNMIK-u, a nije nikakva tajna da su razlike produbljene posle nereda iz marta ove godine. Uprava UN optužila je vojsku da nije obučena da se obračuna sa pobunjenicima po gradovima. Vojne snage spremno su odgovorile da krivicu za neuspeh snosi birokratija međunarodne uprave, koja u protelklim godinama, ne samo da nije uradila gotovo ništa već je i dopustila da se po bivšoj jugoslovenskoj autonomnoj pokrajini nesmetano razgranaju razne mafije i odvijaju svakojaki sumnjivi poslovi. To što se dogodilo u martu je, dakle, sve zateklo na spavanju i upravo to je neverovatna činjenica. Kako je moguće da niko nije znao da se situacija iz dana u dan pogoršava i da se samo traži povod da se izrazi rastuća netrpeljivost? Da li bismo mogli da tvrdimo da je to zapravo bila generalna proba za iskušavanje međunarodne zajednice? Nedopustivo je da se štampa i humanitarni radnici izenađuju onim što se dogodilo. Takva omaška ih gotovo svrstava u red saučesnika onih snaga koje žele da stvari ostanu kakve jesu, odnosno da i dalje cvetaju kriminal i nacionalistički ekstremizmi suprotstavljenih strana.

Ali, nije samo u tome stvar. Ako bismo želeli da iznesemo stvarno stanje na Kosovu, poljuljali bismo poziciju naše vojne misije, u italijanskom javnom mnjenju. To bi

podrazumevalo neizbežno postavljane jedinog pravog pitanja: šta mi zapravo radimo na Kosovu? Od kraja rata i Kumanovskog sporazuma, od Rezolucije Ujedinjenih nacija, pa sve do današnjih dana, mnoge stvari su se promenile. Trebalo je da vojna intervencija malo-pomalo ustupi mesto politici. To se nije dogodilo. Vojnici na Kosovu pokušali su da obezbede slobodno kretanje ljudi, sredstava i robe, ubeđeni da će tržište sa sobom doneti stabilnost i slogu. Tu ideju promovisala je UNMIK-ova uprava, koja je u poslednjih pet godina lutala kao u magli. Svi se danas gotovo jednodušno slažu da je međunarodni protektorat na Kosovu doživeo krah. To se, svakako, vidi iz činjenice da su u poslednjih pet godina četiri komesara UNMIK-a rešila da »dignu ruke« od upravljanja Kosovom. Da li je iko mogao u vodećim italijanskim listovima da pročita analizu tog kraha? Svakako da nije. Kosovo se tek tu i tamo opisuje kao jedno od onih mesta na svetu gde se odigrava sukob dve različite civilizacije. Takav stav je danas veoma moderan u štampi, jer se njime vešto kriju propast i neuspešna politika velikih svetskih sila. I jedna i druga strana se u podjednako meri optužuju za terorizam, obe su, dakle, odgovorne i za destabilizaciju regiona, ali niko ne želi da raspetlja zamršene čvorove koji su doveli ovu oblast do totalnog kolapsa. U novinama se pojavljuju samo kratki opisi, prepričavaju se događaji bez davanja konteksta, premda u ovom delu Evrope on uvek ima ogroman značaj i mora da bude znatno širi od uobičajenog svodenja na vekovne sukobe Srba i Albanaca. Često se dešavaju i neverovatni propusti. Klasični primer je pitanje Mitrovice. Može se pročitati da je to grad podeljen na srpski i albanski deo, ali niko ne objašnjava da su tu podelu izvršile francuske trupe čim su stigle u grad u junu 1999. Vojnici su razdvojili dve zajednice, uvereni da će takvim rešenjem izbeći probleme. Uprava UN nije se usprotivila takvoj vojnoj odluci, niti je pokušala da pronađe rešenje za datu situaciju. Jedini način na koji su stvari mogle da krenu potpuno drugim tokom bio je obnova rudnika i fabrika, jer bi se tako sprečio dramatičan prelaz sa planske na tržišnu ekonomiju, a on se nasilno odigrao u ratu. Rat je doveo do toga da i u procesu proizvodnje dođe do podvajanja po etničkoj osnovi. Mitrovica je morala da postane mesto u kome će međunarodna zajednica prihvatiti izazov, trebalo je da ona bude sredina u kojoj bi se proučavao sukob i razlozi koji su do njega doveli. Tu je trebalo ustanoviti ko je za sve odgovoran i koliku krivicu snosni svaka strana, a onda stvoriti model pomirenja pomoću zapošljavanja. Svakako, za obnovu rudnika i ostalih mesta bila su neophodna ogromna sredstva, ali koliko je novca završilo u crnoj rupi Kosova bez nade da mu se uđe u trag? Novine obično opisuju humanitarne operacije vojske sa snažnim osećanjima i biranom retorikom. Ti članci se gotovo približavaju pukoj propagandi: dobro znanih deset paketa humanitarne pomoći koji završavaju u »pravim« rukama i poneki ranac i olovke za decu. Ukratko, Kosovo se prikazuje kao džinovska nevladina organizacija. A da li je to zadatak vojske? Tokom martovskih sukoba vojnici nisu uspeali da zaštite ni mesta od ogromne važnosti za pravoslavlje, premda su imali tenkove i svakojako naoružanje koje poreski obveznici na Zapadu i te kako skupo plaćaju.

134 No, jedno je sigurno: opis poražavajuće stvarnosti na Kosovu, barem u Italiji, značio bi

dovođenje u sumnju učesća naših sjajnih mladića, što sadašnje snage desnog centra, odnosno vlada u Rimu, politički to ne mogu sebi da dopuste. Ne treba zaboraviti još jednu izuzetno važnu činjenicu za misiju na Kosovu. Ona je započeta u vreme kada su na vlasti bile snage levog centra na čelu sa Masimom d' Alemom, ali ju je bez pogovora odobrio i suprotni tabor, predvođen sadašnjim premijerom Silvijom Berlusconiem koji je u to vreme bio lider opozicije. Sve to misiju čini »nedodirljivom«, pa je danas u italijanskim medijima situacija na Kosovu gotovo zaboravljena, a nema ni prave analize stava međunarodne zajednice.

Pa ipak, postoji jedna opštija prepreka. Politička scena u svetu poprilično se razlikuje od one iz 1999. Izgleda da niko više nije spreman da bude vitez koji bi oslobodio Kosovo. Ono što se u međuvremenu dogodilo u Beogradu uticalo je da međunarodna zajednica spozna da stabilnost regiona, pa samim tim i rešenje za Kosovo, neizbežno zavise od Beograda. I sami Amerikanci slažu se s tim, ali to ne izjavljuju otvoreno. Sve to je iziritiralo Albance, a u martu su to svoje nezadovoljstvo i ispoljili. Međutim, istovremeni neredi u Srbiji jasno nam ukazuju na zajedničku strategiju suprotstavljenih ekstremnih nacionalizama, kojima su mnogo važniji vlastiti poslovi (a oni u svakom slučaju bolje funkcionišu u nestabilnoj situaciji i bezakonju), nego rešenje problema i mir. U novinama nije lako pronaći iscrpne analize koje bi označile žarišta u regionu, koja se protežu duž celog Balkanskog poluostrva, od severa, preko Albanije, pa sve do Grčke na jugu. Javnost u zapadnim zemljama, uključujući i Italiju, ne zna koliko je novca završilo na Balkanu tokom poslednjih godina, a ipak veruje da su ta sredstva dovoljna da se tenzije drže pod kontrolom. Bilo je potpuno pogrešno zaigrati samo na kartu novca, a ne i politike, brinuti samo o tržištu, a ne i o kulturi. Sve to se dogodilo jer su na Balkanu svi i dalje primenjivali politiku gašenja požara. Tome su mnogo doprineli i mediji. O istoriji Balkana od rata '91. pa nadalje govorilo se kao o pukom nizanju kriznih žarišta, a isti princip važi i za posleratni period. Namesto svrgnutih »vladara« ustoličili su se njihovi zamenici, uz svesrdnu podršku međunarodnih vojnih snaga. Niko nije pomogao nastanak lokalnih političkih snaga, koje bi uživale opšte poverenje i mogle da se uhvate u koštac sa problemima. Novac je potrošen na materijalnu pomoć, koja je često podsticala nelegalnu trgovinu, a izostala je pomoć u oblasti kulture. Danas je Balkan kulturno siromašniji nego što je bio pre nekoliko godina. Nije se ulagalo u razvoj svesti, te je na scenu stupila mlada generacija sputana nacionalističkim i etničkim predrasudama. Oni novinari koji neprestano ponavljaju, svaki put kada dođu na balkanske prostore, kako vlast treba dati mladima koji nisu rođeni u Jugoslaviji, trebalo bi da dobro razmisle pre nego što to napišu. Ovako se ponavlja ista greška koja je učinjena početkom devedesetih godina XX veka, kada je sukob nastao. Tada su novinari brižljivo izbegavali da pomenu odgovornost intelektualaca, koji su u svim narodima imali i te kako važnu ulogu u podsticanju na krvoproliće; sve se pripisivalo, navodno, urođenoj okrutnosti balkanskih naroda. Koliko je novinara u poslednjih 15 godina posetilo tamošnje univerzitete ne bi li bolje shvatilo prilike? Koliko glasila i danas sve

što se tamo dešava predstavlja isključivo kao sukob civilizacija? Ali, ne treba zaboraviti činjenicu da dobar deo novinara koji su tokom ovih godina pokrivali područje Balkana nije studiozno proučio situaciju. Položaj Balkana u evropskoj kulturi nije nimalo jednostavan. U Italiji svi znaju za Sarajevski atentat i još ponešto, a i to je uglavnom rdavo objašnjeno i površno proučeno. Poznavanje istorije i prošlosti, pre svega, od ključnog je značaja za svako krizno područje, ako ne želimo da nas zavedu pogrešna tumačenja, kojekakvi mitovi, obmane i zaborav. To važi i za novinare.

Preveo: Aleksandar Levi